

MUDRÁK JÓZSEF

A TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM KARAINAK BESZÁMOLÓ JELENTÉSEI AZ 1944/45. TANÉVRŐL

THE REPORTS OF THE FACULTIES OF THE ACADEMIC YEAR OF 1944–1945. Indubitably, the most difficult period in the history of the University of Debrecen was the last year of World War Two. The relatively undisturbed operation of the institution before the autumn of 1944 soon became impossible to maintain. The approaching battle-front and the subsequent entry of the Soviet troops resulted in the departure of a large segment of the professorial faculty. Those who stayed behind tried to maintain a semblance of order through emergency measures. Wartime damage, the utilization of the building facilities for other purposes, and teacher shortage posed almost impossible problems to those who felt responsible for making the university function. The documents that are made available here—the reports of the faculties prepared in the spring of 1945—make it clear what a superhuman struggle was carried on to maintain the operation of the university for almost a year

Mint általában a felsőoktatási intézmények, a debreceni (1921-től) Tisza István-Tudományegyetem vezetése is minden évben adott ki az előző tanévről évkönyvet Almanach és Évkönyv cím alatt.

Az első részben az egyetemi ünnepeken (tanévnyitó, tanévzáró, díszdoktor-avatások és egyéb ünnepek) elhangzott beszédek szerepeltek, valamint itt kapott helyet a hivatalban lévő rektor tudományos előadása és a lelépő rektor beszámoló jelentése is az elmúlt tanévről.

A második részben az egyetem vezetése (az addigi rektorok, dékánok sorával), oktatói, tisztviselei felsorolása, valamint a pályamunkák bírálatai mellett a hallgatók névsora és a róluk készült különböző kimutatások kaptak helyet. Ezt követték a felavatott doktorok névsora és a doktoravatásokon elmondott beszédek. Felsorolták a tanév fontosabb eseményeit, majd az egyetemi egyesületek beszámolóit zárták a sort.

A debreceni Tisza István-Tudományegyetemnek a 1918/19-es és 1919/20-as tanévet kivéve folyamatosan jelentek meg az évkönyvei egészen 1942-ig. Ekkor még az 1941/42-es tanév évkönyvét kiadták, a háború és az azzal járó takarékoság és papírhiány miatt már nem jelentek meg a továbbiak.

Habár a kiadás szünetelt, azonban a munka nem állt le, az egyetemi hivatalok és egyesületek beküldött beszámolóit alapján a Rektori Hivatal elkészítette a következő kötetek kéziratát, amelyek szerencsére Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Kézirattárában fennmaradtak Ms. 7/1–7. jelzet alatt (szerencsésen történt mindez, ugyanis az 1950-es években ki akarták dobni ezeket, de egy lelkiismeretes könyvtáros az utolsó pillanatban kivette a kéziratokat szemetesből).

Az 1942/43-as és az 1943/44-es tanévek évkönyvének kéziratos anyaga teljesnek, szinte nyomdakésznek mondható, az 1944/45-ös háborús tanév és az 1945/46-os és 1946/47-es tanéveké azonban hiányos, kezdetleges; látszik, hogy a munka még korai fázisban abbamaradt. A további évek évkönyveinek kéziratai már nem készültek el vagy legalábbis nem tudunk róluk.

A legnehezebb, 1944/45-ös háborús tanév évkönyvének (jelzete: Ms. 7/5.) nagy fontosságú, gyakran használt része a négy tudománykar dékánhelyetteseinek beszámoló jelentése a front átvonulásáról, illetve az oktatás újrakezdéséről, annak nehézségeiről. Legrészletesebb Szentpéteri Kun Bélának, a Jog- és Államtudományi Kar dékánhelyettesének a beszámolója, ennek egyes részletei már megjelentek,¹ de a beszámoló teljes egésze még nem. A Bölcsészettudományi Kar dékánhelyettesének, Szabó Dezsőnek a beszámolója (ami egyébként a kari jegyzőkönyvből való kivonat) már rövidebb, a Ref. Hittudományi Kar prodékánjának, Simai Erdős Károlynak írása viszont elég rövid. Nem tudunk semmit az Orvostudományi Kar beszámoló jelentéséről, az évkönyvben „hiányzik” megjelölés szerepel. További kutatások dönthetik csak el, hogy Sántha Kálmán dékánhelyettes elkészítette-e ezt és fellelhető-e vajon vagy tényleg elveszett.

Mindenesetre a meglévő három kari beszámoló jelentés közzététele a Debreceni Egyetem történetének egy kevésbé ismert, zavaros időszakának megismeréséhez visz közelebb.

Mudrák József

A négy Tudománykar beszámoló jelentése az 1944–45. tanévről

a.) Református Hittudományi Kar

Tanárok száma a hittudományi Karon 5 nyilvános rendes és 2 nyilvános rendkívüli volt. Nyugdíjas tanárok száma: 1 (egy). A rendes és rendkívüli tanárok közül a hadiesemények következtében a tanév első felében távol voltak öten. A félév folyamán a tanítás zavartalan menetét az itthon maradt dr. Erdős Károly és dr. Czeglédy Sándor egyetemi professzorok biztosították. Előbbi egész éven át ellátta a dékáni teendőket is. Dr. Vasady Béla távolléte alatt „A Heidelbergi káté theologiai magyarázata” c. kollégiumot egyetemünk nesztorja, az érdemekben megöszült dr. Erdős József nyugalmazott ny. r. tanár a régi frissességgel [sic!] adta elő. Az egyháztörténeti tanszék tárgyainak helyettesként előadásával a Kar D.dr. Révész Imre c. ny. r. tanár, tiszántúli egyházkerületi püspököt bízta meg. Az ószövetségi tár-

¹ HOLLÓSI Gábor, *A debreceni Jog- és Államtudományi Kar története (1914–1949)*, Debrecen, 2007, 48–49. és P. SZABÓ Béla, *Tanulságos évtizedek: A Debreceni Jog- és Államtudományi Kara (1914–1949)*, Debrecen, 2011, 36–39.

gyakat és a dogmatikát dr. Erdős Károly, a pasztorális theologia tárgyait és az erkölctant dr. Czeglédy Sándor helyettesítette.

A tanév második félévében érkezésük sorrendjében léptek szolgálatba: Dr. Soós Béla, dr. Vasady Béla, dr. Makkai Sándor, dr. Kállay Kálmán, dr. Török István professzorok. Dr. Erdős Károly helyettes dékán a félév folyamán visszaérkező karbeli és idegen karokhoz tartozó ny. t. tanárok részére hosszabb-rövidebb időre rendelkezésre bocsátotta a különböző hittudománykari helyiségeket.

Súlyos veszteség érte hittudományi Karunkat a második félév végén, 0945. augusztus 6-án dr. Soós Béla ny. r. tanár, az egyháztörténet professzorának elhunytával. A tudós kartársat egyetemünk osztatlan részvéte kísérte debreceni nyugvóhelyére.

A Kar több ízben megújította új öt éves tanulmányi rendjének a hadiesemények miatt állandóan elhalasztást szenvedett jóváhagyására irányuló s a V-K-Miniszterhez intézett kérését. 1945. augusztusában került sor e kérés teljesítésére.

A tanév folyamán az öszövetségi tudományok szakcsoportjából „summa cum laude” doctori fokozatot nyert Nagy András, a kolozsvári református theologiai fakultás professzora.

b.) Jog- és államtudományi kar. Dr. Szentpéteri Kun Béla e. i. dékán jelentése

Tekintetes Kar!

Mint a karnak 1944október elejétől 1945. március elejéig Debrecenben egyedül maradt tagja, kötelességemnek tartom, az ezen idő alatt történekről a kar elé jelentést tenni.

Előre kell bocsátanom, hogy 1944. november 8-án betöltöttem életem hetvenedik évét és ezzel elértem a szolgálatba állás korhatárát. Helyesnek tartottam ezt idejében jelenteni és ezért már szeptember végén beadtam a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez címzett kérvényemet nyugdíjba helyezésem iránt, kijelentve, hogy a miniszter állapítsa meg nyugdíjba helyezésem idejét akár 1944. december 31-ben, akár 1945. augusztus 31-ben. Kérvényemet szabályszerűen felszerelve, szolgálati úton a dékáni hivatalba adtam be, az azonban az iroda valamely tévedése következtében nem küldték tovább, sőt talán a dékán elé sem adták; én ugyanis a kérvényt és mellékleteit október 7-én a kari gépirónó kézírásával nevemre címzett hivatalos borítékban, kísérő irat nélkül, a tanári szobában lévő postám közt találtam. Október 6-án Szontagh Vilmos dékánunk arra kért, hogy mivel neki a rectorral együtt hivatalosan Budapestre kell utaznia, távolléte alatt, a prodékán sem lévén itthon, mint a kar legrégebben szolgáló tagja, a szabályok értelmében vegyem át a dékáni feladatok végzését; ezt készséggel megígértem neki éppúgy, mint a kérelmet megismétlő Hankiss János rectornak. Ők másnap csakugyan el is utaztak és így nyugdíjazási kérvényem a tanári szobában maradt; a nemsokára következett általános felkavarás idején pedig mellékleteivel együtt eltűnt, talán megsemmisült. Mindezeket mihelyt Debrecenben kormány alakult, 1944. december

22-én, hivatalos úton jelentettem gróf Teleki Géza vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak, aki hozzám intézett 55.009/1944. számú iratában arra hívott fel, hogy tanári szolgálatomat tovább lássam el mindaddig, míg az egyetemi ügyek általános rendezése során, nyugdíjazási kérelmemet szabályszerű úton előterjeszthetem. Így maradtam a korhatár elérése után szolgálatban.

Talán szükség is volt erre. Október 8-án magam maradtam itt a jogi kar tagjai közül és ha én is nyugdíjasnak minősülök, a kar működésében megszakadás állott volna be, míg így, bár igen súlyos viszonyok közt és szinte leküzdhetetlennek látszó akadályok közt, legalább elvileg folyamatos maradt Debrecenben nemcsak általában az egyetem működése, hanem a jogtanítás is.

Lakásomnak a légi támadások miatt erősen megrongált állapota és a mind izgalmasabbá váló harci események miatt kénytelen voltam elhagyni lakásomat annál inkább, mert minden oldalról német katonai parancsnokságok és katonai hivatalok voltak körülötte, tehát alapos ok a környéket különösen veszélyeztetettnek tekinteni, amínthogy a közvetlen szomszéd ház le is égett. Nagyfokú vérszegénységem miatt október 12-én felvettek a belgyógyászati klinikára, ahonnan október 21-én, az orosz katonai parancsnokság rendelkezésére, a polgári betegeknek távozniuk kellett; innentől a testvérképzőintézetben kaptam elhelyezést november 22-ig, amikor a nőgyógyászati klinikán adtak szállást, melynek egy szobájában élek most is. A testvérképzőintézetben volt Szabó Dezső kartársunknak, a bölcsészeti kar dékáni feladatait is ellátó tanárképzőintézeti igazgatónak szállása is, akivel így elég sűrűn beszélhettük meg az egyetemi ügyeket. Az orvos kar dékáni hivatalát átvett Sántha Kálmán a saját klinikáján és a prorektor Bodnár János ugyanott szintén könnyen található volt, csak a teológiai kar prodékánja lakott a városban.

Amikor a vörös haderő bevonulása után a közvetlenül fejünk felett folyó ágyúzás csön-desedett és a felzaklatott állapotokkal járó kábultságból magunkhoz kezdtünk térni, azonnal előterjesztést tettem a rectorhoz aziránt, hogy a jogi kar működését valami módon kezdjük meg. Hangsúlyoztam, hogy ezt az ifjúság nagy érdeke kívánja és, ha a nagyobb rész esetleg távol van is, egy néhány hallgatónk bizonyára nagy jelentőségűnek tudja a félév befejezését és általán tanulmányai folytatását. Ebben egyébként az egyetem minden tényezője egyetértett; a prorektor több ízben sürgette a munka megkezdését; az orvosi kar a magántanárok és tanársegédék segítségével teljesen készen volt a munkára; Szabó Dezső a bölcsészeti kar számára bőséges tanrendet tudott összehozni magántanárok, tanárképzőintézet és középiskolai tanárok közreműködésével, sőt az elkészített tanrend szerinti működéshez az orosz katonai parancsnokság hozzájárulását is kieszközölte; a teológiai karon az itt lévő két professzorhoz csatlakozván Révész Imre püspök úr, hárman, némi segítséggel elláthatták a legszükségesebb előadásokat. Csak a jogi karon nem volt rajtam kívül senki, aki az egyetemi szabályok szoros értelmé szerint az előadások ellátására jogosult lett volna; sőt a jogi képzettséget kívánó hivatalok, bíróságok és az ügyvédi kar nagy részének távozása miatt külső kiegészítők felkeresése is nagy nehézségekbe ütközött. Több irányú tájékozódás után a legszükségesebb, nevezetesen a vizsgálatok megtarthatásában kívánt előadásokról így gondoskodtam:

A magam tanszékén kívül vállaltam a bevezetést, továbbá a jogtörténeti és a közjogi tanszék helyettesítését. Felkértem a római jog előadására Tamásy Jenőt, aki sub auspiciis Gubernatois doktorrá avatásra a múlt évben terjesztettek fel; a közgazdaságtan és statisztika előadására dr. Blaskovits Zoltán törvényszéki bírót, aki e tárgykörbe vágó dolgozatokkal még egyetemi gyakornok korában figyelmet keltett; a magánjogra Miszti Károly városi tisztifőügyészt; a polgári peres eljárásra, valamint a kereskedelmi és váltójogra dr. Szabó Miklós ügyvédet, a debreceni református egyházmegye ügyészt; a büntetőjogra dr. Fehértai Gyulai ügyvédet; a közigazgatási jogra Zöld József h. polgármestert, a pénzügyi jogra dr. Pásztor József vármegyei aljegyzőt. Mindezeket, mint volt tanítványaimat komoly és lelkiismeretes embereknek ismerem. Az államszámvitel előadójául Máta Imre úr volt szíves vállalkozni. Nehézségem volt a politika és a jogbölcselet előadójának megtalálásával; végül erre a félére a politikát Blaskovits Zoltán, a jogbölcseletet Tamásy Jenő feladatává tettem, mint akik legközelebb voltak az egyetemi élethez. Mindezeket az egyetemi tanácsnak bejelentettem azzal a kéréssel, hogy a megbízások adását a miniszter helyett eljárva hagyja jóvá, ami meg is történt. A megbízásokat mindazzal a fenntartással adtam, hogy csak az 1944/45. év első félévére szólnak, arra is csak addig, amíg a tanszéket betöltő, vagy annak ellátására a kartól jogosított professzor visszaérkezik. Tudattam a felkértekkel azt is, hogy díjazást kötelezően nem ígérhetek. A félév végén azonban tettem előterjesztést a tanácshoz az előadók díjazása iránt.

A munka megkezdésének azonban voltak nevezetes akadályai. A megszálló haderő parancsnoksága nem sietett kiadni az engedélyt, csak az egészségügyi szempontból jelentő orvosi kar azonnali munkába állását tartva halaszthatatlannak.

Nagy nehézségeket okozott a helyiségek kérdése is. A megszállás idején ezernél jóval több ember lakott benn az egyetem központi épületében, leginkább az alsorsori helyiségekben összezsúfolva; ezek számára népkonyhaszerűen főztek is itt. A felsőbb részek mind erősen sérültek, ajtó és ablak nélkül átjárva a naponként növekvő hidegtől. A bútorokat felforgatták, nagyrészt el is hordták vagy megrongálták; esős időben a padló, sőt a bútorok is erősen vízzé lettek részint az ablaknyílásokon becsapódó, részint a hézagokat kapott tetőzetten át lefolyó csapadéktól; a központi fűtőkészülék működtetésére gondolni sem lehetett, egy pár helyiséget lehetett fűteni az ablakon át kidugott csővel felszerelt kályhával; a vízvezeték nem működése folytán az illemhelyek mocska az épületben leölt állatok maradványainak bűzével együtt fertőzte a levegőt. Előbb arra gondoltunk, hogy a központi épületben elhelyezett károk is a klinikai telepen vegyék fel a munkát, de ennek leküzdhetetlen akadályai voltak számos helyiségnek teljesen használhatatlanná válása, számosnak pedig katonai kórházi célokra lefoglalása, úgyszintén sok helyiségnek szükséglakásul kényszerű átadása és a klinikai telepek vörös hadsereg különböző alakulatai részére igénybevétele miatt. Végül is azt a megoldást választottuk, hogy a három kar a tanárképzőintézet szobáiban fog dolgozni. Ennek kisebb helyiségei befűtéséről is inkább lehetett gondoskodni, az itt jóval kisebb méretű ablakokat is könnyebben lehet pótolni és a jelentkezésre felszólított hallgatók bejelentéseiből azt lehetett látni, hogy a kis helyiségek egyelőre elég nagyok lesznek az előadások megtartására.

A jogi kar részére két egymás mellett levő szoba jutott, a 41. sz. ajtóval ellátott sötét előszobából nyílván. Ide kellett beosztani mind a négy évfolyam előadásait és itt kellett a dékáni feladatoknak az ifjúsággal való érintkezésben álló részét is elvégezni. A többi feladatot a szállásomon teljesítettem, még pedig, mivel az irodai személyzet is távol volt, egyedül, középiskolai tanár leányom segítségével. Egyideig a más tényezőkkel való érintkezés is nagyon keservesen ment; két derék altisztünk közül az egyik katonai szolgálatot volt köteles teljesíteni; a másikat is állandóan fenyegette az a veszély, hogy az utcára kilépésekor azonnal elviszik munkára, romokat eltakarítani vagy temetni; így az összeköttetés még a klinikai telep és a központi épület közt is alig lehető volt jó darab ideig.

December 4-én tudtuk megkezdeni az előadásokat, még akkor is úgy, hogy a számunkra kijelölt két szoba közül az egyik fűthetetlen volt, a másikba délelőttre, a harmadik és negyedik évfolyamát délutánra osztottam be a néhány évvel ezelőtt jól bevált minta szerint. A felkért előadók tiszteletreméltó buzgósággal és pontossággal végezték feladatukat. Az első félévi előadásokat az egyetemi tanács határozata szerint december 20. helyett január 31-ével fejeztük be, így pótolva a két hónapra terjedő kényszerű szünetet.

Az előkészületi cselekmények végzése idején is történt pár olyan esemény, amely az egyetemmel vagy a karral kapcsolatban áll. November 8-án felkeresett Révész Imre püspök úr és átnyújtotta nekem egy jókora csomó, részint már album-alakba betördelt, részint még tördeletlen szedést, annak közlésével, hogy jó embereim e napra emlékkönyvet kívántak részemre átnyújtani, de a közbejött események a mű teljes elkészültét megakadályozták. Sok jeles szerző közt ott van karunknak valamennyi tagja. Nagyon nagy hálával vettem a kitüntető megemlékezést és kötelességemnek tartom a Kar előtt megemlíteni, annál inkább, mert egyrészt egészen bizonyosan a Kar tagjainak köréből indult ki a megtisztelő mozgalom, másrészt a Kar szerény tagját ért megtisztelés valójában a Kar előtt való zászlóhajítás.

November 11-én megjelent szállásomon az orosz katonai parancsnokság tolmácsa és felszólított, hogy menjek el a vármegyeházára, ahol egy alezredes kíván velem az egyetem ügyeiről beszélgetni. Megjelenvén ott találtam Tankó Béla, Szabó Dezső és Erdős Károly kartársaimat. Egyenként hívtak be bennünket az alezredes úrhoz, elsőnek engem. A beszélgetés – tolmács útján – mintegy másfél óráig tartott, de egészen más természetű volt, mint aminőnek a küldönc közlése nyomán gondoltam. A törzstiszt úr igen udvariasan érdeklődött személyi adataimról, irodalmi működésemről, arról, hogy mely külföldi országokban jártam, továbbá politikai nézeteimről és arról, hogy milyen módon képelem a mostani helyzetből kibontakozást, mi a nézetem a szovjet-rendszerről és mi a Szálasi irányáról. A kívánt adatokat elmondtam és megmondtam azt is, hogy Debrecen város részéről megválasztva tagja voltam az országgyűlés felsőházának, de egyéni viszonyaim miatt az üléseken rendszeresen nem tudtam részt venni és beszédet egy alaklommal sem mondtam; továbbá hogy mint meggyőződéses keresztyén ember a békét és szeretetet látom az egyedüli orvosságnak, a szovjet rendszerről pedig nem tudok véleményt mondani, mert csak propaganda ízű iratokból ismerem, a Szálasi irányzatát azonban kezdettől fogva idegenkedéssel néztem. Értesülesem szerint ilyenféle kérdéseket intéztek kartársaimhoz is.

December 15-én felkeresett a szálláson Grigoriev orosz követségi tanácsos úr és hosszabban beszélgettem velem valóban egyetemi és kulturális kérdésekről, jóakarátú megértéssel. A következő napokban pedig magasrangú orosz katonatisztek kerestek fel, ugyancsak egyetemi kérdésekről beszélgetve. December 21-én két előkelő magyar úr közölte velem a megalakulandó kormány tagjainak azt a kívánságát, hogy az ideiglenes nemzetgyűlés elnökségét vállaljam el. Én ez elől a megtiszteltetés elől kitérni kívántam s nekik ezt azonnal kijelenttem. Másnap felkerestem küldőjüket, a nemzetgyűlésen miniszterelnökül megválasztásra kijelölt vezéreztetés urat és ezt a kijelentést előtte is megtettem. Minthogy azonban valamely félreértés következtében mégis megtörtént hivatalosan a nemzetgyűlés elnökévé ajánlatom, ott is kénytelen voltam megismételni, hogy koromra, egészségi állapotomra és elfoglaltságomra tekintettel kérem kell a személyemtől eltekintést. Kitérésem helyes volt, mert a nemzetgyűlés tagjainak egy része nyilván nem szívesen látta volna megválasztásomat, bár jelöltetésem a pártok közti megegyezéssel egyhangúlag történt. Jelöltetésemet azzal tudom magyarázni, hogy egymagam lévén Debrecenben az egyetem jogi karbeli tanárai közül, ezért irányult rám a figyelem. Vagyis ez a kétségkívül megtisztelő megkeresés valójában nem nekem, hanem a karnak szólt és ezért is tartom szükségesnek ezt is bejelenteni.

Véleményem szerint azért is helyesen jártam el, mert ezzel a nagyon díszes elfoglaltsággal terhelt nem maradt volna időm arra, hogy gyengülő erőmmel elláthassam az egyetem és közelebről a kar körül rám váró feladatokat. Az előadókul felkért barátaim híven teljesítették a rájuk bízottakat, de ők mégis nekik idegen területen mozogtak és véleményért, utasításért eljárásukban igen sokszor kellett hozzám fordulniok. Az ifjúságnak is egyedüli tanácsadója csak én lehettem. Mindazt végezni úgy, hogy a saját heti 9 órával mellett még két tárgynak heti 5-5, tehát 10 órában előadása is várt reám, bőségesen sok munka volt a hetven éven tullező és rendes megszokott életviszonyaiból alaposan kikököntetett, rendes lakással sem bíró embernek, aki ráadásul sem a saját könyveibe, sem a szemináriumi könyvekhez a helyiségek ajtó- és ablak nélküli fagyos állapotában és idegen elemek újabb megújabb látogatásaival előidézett felforgatások miatt hozzáférni nem tudott.

Amellett a félév befejezésével újabb gondok merültek fel. Jelentkeztek alapvizsgázni kívánók, sőt szigorlatozók is. Am az alapvizsgálati bizottságokat úgy, amint erre az egyetemi évre megalakítottak, a tagok távolléte miatt működtetni nem lehetett. Szigorlati bizottság alakításáról sem lehetett szó. Viszont nem óhajtottam, hogy az ifjak a vizsgájuk elmaradása miatt hátrányt szenvedjenek. Előterjesztést tettem e tárgyban a december 22-én megválasztott VKM úrhoz, aki 55008/1945. sz. iratában, amikor a dékáni feladatok tovább vitelével megbízott, felkért arra is, hogy a vizsgáló bizottságokba saját belátásom szerint megbízott előadókat vonjak be, hogy így a vizsgák és szigorlatok fennakadást ne szenvedjenek. Ugyane tárgy körben még két előterjesztést tettem. Egyrészt azt kértem, hogy szabad legyen vizsgára bocsátanom olyan ifjakat is, akiknek a fennálló szabályok szerint más egyetemen kellene vizsgálatot tenni, illetőleg a megkezdett szigorlatot folytatni. Másrészt arra tekintettel, hogy a nagyfokú közlekedési nehézségek miatt sokan nem jelenhettek meg a félévvégi alapvizsgálati határidőben, tehessenek teljes alapvizsgálatot a márciusi pótvizsgai határidőben is,

olyan hatállyal, mintha vizsgájukat januárban tették volna, azzal a kikötéssel azonban, hogy az esetleg pótvizsgára utasítottak csak júniusban tehessenek pótvizsgát és pedig visszaható erő nélkül. A VKM 55150/1945. a. mindkét irányú kérelmet teljesítette.

Sok fiatal ember jelentette azt is, hogy az első félévben szeretett volna beiratkozni, de a hadi helyzet miatt ezt nem tehetette. Előterjesztést tettem az egyetemi tanácshoz, hogy valamennyi fakultásra nézve kérjük annak megengedését, hogy a II-ik félévre beiratkozók az első félévet is érvényesíthessék, ha a tandíjat befizetik és ha a II. félévben tanulmányi előmenetelt tanúsítanak. A karok ehhez hozzájárulván, a rector úr előterjesztésére a VKM úr 55173. sz. a. ilyen értelmű rendelkezést adott ki. Ehhez képest a II. félévre beiratkozott ifjak közül többeknek első féléve is hatályosítás alá kerülhet a félév befejeztével.

Bizonytalannak látszott előttem az a kérdés is, hogy a változott viszonyok közt kinek számára lehet hét félév befejezése után végbizonyítványt kiadni. A fennállt szabályok szerint azok tarthattak erre igényt, akiket tartalékos tiszti kiképzésre alkalmasnak találtak, feltéve, hogy katonai szolgálatuk nem esett össze egyetemi tanulmányaik idejével. Azok, akik most, hogy igazolták, hogy tartalékos tisztté kiképzésre alkalmasnak találtattak és hogy addig katonai szolgálatot teljesítettek, az eddigi szabályok szerint tehát jogosultak volnának hét félév alapján abszolválhatásra; ámde úgy gondoltam, hogy mivel a m. kir. honvédségnél, amelyhez felavatásuk történt, már nem teljesíthetnek szolgálatot, a kedvezmény megadásának csak akkor van alapja, ha az új nemzeti hadseregnél jelentkeznek szolgálatra és ott alkalmasnak találtatnak. Katonai szolgálat nélkül katonai kedvezményben részesülést igaztalan előnyben találtam azoknak rovására, akiket előzően nem soroztak tartalékos tiszti kiképzésre. Ennek a kérdésnek eldöntése végett is előterjesztést tettem a VKM úrhoz azt kérve, hogy mindazok, akik akár fegyveres, akár egyéb katonai szolgálatot teljesítettek vagy teljesítenek olyan időben, mely egyetemi tanulmányi idejükkel egybe esik, a nyolcadik félév hallgatásának kötelezettsége alól felmenthetők legyenek. Erre a felterjesztésemre eddig válasz nem érkezett.

Az első félévet január 31-ével bezártuk. Február hónap az alapvizsgákkal és a beiratkozásokkal telt. A második félévi előadásokat március 1.-én kezdtük meg. Mivel addig karrársaim közül még senki sem érkezett haza, a II. félévre is előadásokat kellett felkérnem. Az előző féléviekkel szemben annyi változás történt, hogy a Politika előadására dr. Juhász Nagy Sándor kir. ítélőtáblai tanácselnök urat kértem fel, aki erre szívesen vállalkozott; továbbá Miszti Károly úr a magánjog, Zöld József úr a közigazgatási jog előadása alól felmentését kérte; az előbbire nézve az elhatározást függőben kellett tartanom, az utóbbira az előző félévben a pénzügyi jogot előadó Pásztor József urat kértem fel; Szabó Miklós úr meggyöngült egészségi állapota miatt a kereskedelmi és váltójog előadását nem vállalhatta, erre Fehértai Gyula úrnak adtam megbízást. Mindenkit most is azzal a korlátozással kértem fel, hogy a megbízás addig tart, amíg a jogosult professzor hazaérkezik és működését megkezdheti.

A félév végi első alapvizsgákat Tamásy Jenő, a másodikikat Blaskovits Zoltán, a harmadikat Miszti Károly és Fehértai Gyula urak segítségével tartottam meg. Azonkívül tartottam két pótszigorlatot és ugyancsak a megbízott előadó urak közreműködésével két vegyes és egy

teljes szigorlatot. Az ezekért járó vizsgadíjat a karunkon szokásos gyakorlat szerint osztottam ki az előadó urak közt. A további szigorlatokon a kar tagjai vettek részt. Előterjesztést tettem az egyetemi tanácshoz az iránt is, hogy az előadó urak a szokásos helyettesítési díj mértékével részesüljenek szerény anyagi elismerésben, az első félévről két hónapra számítva a díjazást. Erre a felterjesztésemre január eleje óta válasz nem érkezett.

A 15/1945. sz. kormányrendelet szerint minden közszolgálatban állónak igazolói jelentést kell adnia 1939. óta tanúsított magatartásáról és a rendelet szerint alakított igazolóbizottságok döntenek arról, hogy magatartása igazoltnak tekinthető-e vagy esetleg büntetést tesz szükségessé. A közszolgálatban állóknak nagyon nagy száma miatt ez a munka kissé lassan halad és tudomásom szerint az egyetemiekre eddig nem került sor. Hárman vagyunk a professzorok közül igazolottnak tekintendők azon a címen, hogy az ideiglenes nemzetgyűlés tagjaivá választottak – másik két kartársamat Debrecenből, engem értesülesem szerint szülőföldem kerületéből, a nagylétaiból. Az igazolási eljárás befejezése előtt a miniszter engedheti meg halaszthatatlan közszolgálati érdekből a munkába állást. De a minisztériumban ezt úgy magyarázzák és a hittudományi kar e tárgyban tett felterjesztésére ezt hivatalosan is közölték, hogy a halaszthatatlan közszolgálati érdek a professzornak csak a tanításban való munkáját kívánja, ellenben az egyetemi igazgatásban való közreműködést nem, miért is a rectori és dékáni feladatok csak akkor lesznek átadhatók, amikor az igazolás már megtörtént.

Az egyetemi tanács egyébként külön hirdetménnyel is felszólította az egyetemi tanárait, tanító személyzetének tagjait, tisztviselőit és alkalmazottait, hogy legkésőbbén április 15-ig szolgálatátételre jelentkezzenek, ha akadályozottság elháríthatatlanságát nem igazolják, fegyelmi eljárás indul. Így remény van arra, hogy most már rövidesen minden keret megtelik. Irodai személyzetünk tagjai közül Munkácsi Ferencné gépiró jelentkezett március 15-én szolgálatátételre. Az ő munkába állítása iránt előterjesztést tettem és az engedélyt meg is kapta. Emödi István irodavezetőnk és az irodai kisegítőnk felől mindeddig nincs semmi hír. Szerencse, hogy egyik altisztünk, Papp János az irodai feladatok egy részében is egészen jól segédkezik és úgy ő, mint vitéz Fele Imre valóban példaadó hűséggel, buzgósággal, odaadással minden dicséretet megérdemlően álltak helyükön a nehéz napokban.

Március hónap elején örvendetesen megkezdődött a kartársainknak hazajövele. Elsőnek Flachbarth Ernő kartársunk jött meg, majd Sztéhlo Zoltán, Szádeczky-Kardoss Tibor és Bozóky Ferenc. Minden esetben a hazaérkezést követő napon azonnal előterjesztést tettem a halaszthatatlan közszolgálati érdekből munkába állítás iránt és köszönettel kell hangsúlyoznom, hogy a minisztériumban sürgősen elintézték minden előterjesztésemet és így a hűsvéti szünet leteltével már öt rendes professzor állhatott munkába. Így a külső előadók áldozatos munkájáról nagyobb részben le lehetett mondanunk. Flachbarth Ernő a saját tárgya (nemzetközi jog) mellett vállalta a közjog és a büntetőjog előadását; Sztéhlo Zoltán a maga tárgya (római jog) mellett a kereskedelmi és váltójogot, valamint a magánjogot; Szádeczky-Kardoss Tibor maga tárgya (pénzügytan) mellett az államszámvitelant és a pénzügyi jogot; Bozóky Ferenc a maga tárgyán (közgazdasági politika) kívül a közgazga-

tási jogot; míg én a magam tanszékének ellátásán kívül továbbra is vállalkoztam a bevezetés és a jogtörténet előadására. Így csupán a politika előadása maradt továbbra is Juhász Nagy Sándor avatott kezében és a perjog előadására kellett még előadót kérnünk, még pedig Szabó Miklós betegeskedése miatt Blaskovits Zoltánt. Természetesen további hazaérkezések után a helyettesítések rendjében azonnal változás következik, mihelyt a hazaérkező professzor halaszthatatlan közszolgálati érdekből az igazolás megtörténte előtti működésre engedélyt kap.

A helyiségek kérdésében ígérkezett valamely javulás. Átengedett karunk részére a tanárképzőintézet helyiségei közelében levő matematikai és pedagógiai szeminárium, valamint e két helyiség közti kis szoba. A két elég tágas helyiséggel inkább elláthatjuk munkánkat. Kikötés azonban, hogy az egyikben bölcsészeti előadások céljára délelőtt heti hat órát üresen kell hagyni. Ez nem okoz nehézséget, mert bölcsészeti tárgyat joghallgatóinknak is hallgatni kell. Sajnos, a termeket csak hosszabb idő alatt tudták rendbehozni, az egyiket éppen csak a húsvéti szünet alatt, így addig a régi két kis szobában kellett meghúzódni, terhére esve a tanárképzőintézetnek. A magunk helyiségeinek elfoglalására nem lehetett gondolnom. A második emeleti helyiségek általában annyira megrongálódtak, hogy azoknak használhatóvá tételét a félèvre sem remélhettem. Nagyon szomorú, hogy a szemináriumi helyiségek sem hasznavehetők. Az ablak mindenütt betördelt, az ajtók mindenütt felszakítva, a nyugat felé néző helyiségekben a falat is leontotta az ágyúzás. Mind e hibákat a tél folyamán részint egyáltalán nem is lehetett volna javítani, részint meg felesleges lett volna, mert a bútorokat, asztalt, széket, szekrényt keresők az ajtókat újra meg újra feltörték. Szerencsére a könyveket kevésbé bántották, legfeljebb a földre dobálták és összetaposták, bár hiányok nyilvánvalóan vannak minden szemináriumban, értékelésem szerint átlagban legalább 25-30 százalék összesen, de a hiány megállapítása is nehéz lesz, mert a leltár és katalógus is több szemináriumból eltűnt. Alighanem éppen azokból, melyekből könyveket nagyobb számmal vittek el. Azt hiszem, a könyveket nem katonák vitték el. De hiányzik a szemináriumi és tanári szobai bútorberendezés legnagyobb része is, ami megvan, az is nagyrészt megrongálva. Hiányzanak az írógépek és egyéb felszerelési tárgyak is. Több ízben tettem előterjesztést aziránt, hogy a szemináriumi helyiségek őrzésére külön embert kellene állítani, az ajtókat, ablakokat legalább bedeszkázni. Elismerem azonban, hogy ha sürgétseimnek fogamatja lett volna, akkor is ugyanez volna az állapot, mert a látogatók egy része és talán nagyobb része irányában sem a zárt ajtó, sem az állandó őr nem adhatott volna védelmet. Így bizony szél fújta, eső csapta, hó beborította, sáros csizma taposta a drága könyveket és bútorokat és a szemináriumi padlót itt-ott még emberi ürüllel is tarkítva. Március végén jelentette be Hacker Ervin kartársunk, hogy bár egészségi állapota éppen nem kedvező, munkáját a húsvéti szünet után megkezdeni kívánja és evégből Debrecenbe április 9-én fog érkezni. Szerencsés megérkezése után előterjesztést fogok tenni az ő munkába állítása iránt is, természetesen azonban kérnünk kell őt arra, hogy a mostani nehéz utazási viszonyok közt már egészségének kímélése végett is és azért is, mert kevesebb létszámunk

mellett mindenikönk fokozott munkájára van szükség, állandóan Debrecenben tartózkodni szíveskedjék. Az ő hazaérkezése után még négy szolgálatban álló tanártársunk volna távol. Szontagh Vilmos dékánunk és Bacsó Jenő kartársunk a dunántúli részeken szorultak a hadműveletek miatt és lehet, még több idő beletelik, míg haza jöhetnek. Zachár Gyuláról az a hír, hogy – bár nem az egyetemek kitelepítésének akciója révén – német területre ment volna. Ugyancsak német területre távozás híre hallatszik Baranyai Béláról, bár más oldalról határozottan állítják, hogy a kiszállítás napján is kijelentette, hogy ő nem hajlandó kimeni. A tizenegyedik betöltött tanszékiünkön működött Haendel Vilmos a múlt év júliusában betöltvén hetvenedik életévét, ő már a múlt év nyarán, mint nyugalomba vonult tanár kapott a VKM-től engedélyt arra, hogy még egy félévig, az 1944/45. év első félévében a politikát előadhassa; ő tehát már jelen félévben a kar működő tagjai közé nem számít.

Sajnos arra aligha lehet gondolnunk, hogy karunkon fennállt tanszékek eredeti számát (13), mely ugyan a hazai a jogi karain a legalacsonyabb volt, ismét elérhetjük. Valószínű, hogy az állam nagy pénzügyi megterheltetése miatt a tanszékek számát inkább csökkenteni fogják. A betöltve volt 11 tanszék közül egy máris üres; Zachár Gyula is eléri a korhatárt még e tanév folyamán.

A külföldre és nevezetesen a kitelepítés alkalmával történt távozás is befolyást gyakorolhat a létszáma.

Mint már említettem, én is elértem a korhatárt. Mindezekre tekintettel nagyon jó volna behatóan foglalkozni egyrészt azzal a kérdéssel, hogy a jelen viszonyok közt hány tanszéknek feltétlen szükségességét kell megállapítani; másrészt azzal, hogy akár ugyanazon, akár változó létszám mellett nem szükséges-e a tanszékekhez kötött tantárgyak újonnan megállapítása és újonnan csoportosítása már addig is, amikor a felettebb kívánatos jogi oktatási reform végre bekövetkezhetik. Mindezeknek a feladatoknak a tárgyalására és egyszersmind az üres és közelen megüresedő tanszékek miként betöltésének ügyében bizottság kiküldését tartanám szükségesnek. Nem tudom azonban, nem kell-e mindezekkel megvárnunk az igazolás megtörté-
tének időpontját, nehogy esetleg a kiküldendő bizottsági tagok valamelyikének igazolás körül valamely előre nem látható bonyodalom merüljön fel, ezzel az egész bizottsági munka eredménye megzavartassék. Egymagamban pedig ilyen nagyfontosságú kérdésekben javaslatot tenni akkor sem tartanám ildomosnak, ha nem volnék a kartól megválás küszöbén.

Tisztelettel kérem a Tekintetes Kart, méltóztassék a jelentésemet tudomásul venni, nekem a gyarlón és sok fogyatkozással, de mindenesetre jószándékkal végzett munkámért a felmentést megadni. Méltóztassék továbbá az első félévben eljárta és a második félév elején is közreműködött előadóknak, név szerint Tamásy Jenő, Blaskovits Zoltán, Miszti Károly, Szabó Miklós, Fehértai Gyula, Zöld József, Pásztor József és Mátai Imre uraknak a kar részéről köszönetet mondani és hasonló elismerés adása, egyszersmind munkájuk szerény díjazása iránt az egyetemi tanácshoz előterjesztést tenni, a folyó félévre felkért előadó uraknak a megbízást a kar részéről is megadni és őket a további munkálkodásra felkérni. Egyszersmind méltóztassék a tekintetben is határozni, hogy a kar összetételében is [sic!] igazgatásá-

ban teendő elhatározások felől már most méltóztatik-e rendelkezni, vagy pedig a kari tagok egy részének igazolása után.

Abban a bizonyos reménységben, hogy a mi karunkat csaknem folytonosan jellemző egyetértés és egymás esetleg igen különböző véleményének tiszteletben tartásán alapuló összhangzatos munkálkodás közöttünk ezentúl is fennmarad és valamennyien buzgón szolgáljuk a magyar haza, a magyar nép és az emberiség javára e tudomány, a felvilágosodás és emberszeretet ügyét, minden áldást kívánok egyetemünkre, karunkra és karunknak különösen már is munkába állt tagjaira, valamint szegény sok megpróbáltatásnak kitett ifjúságunkra és a munkánk végzésében segítő tisztviselőinkre és egyéb alkalmazottainkra.

Fogadja tekintetes Kar őszinte tiszteletem nyilvánítását.

Debrecen, 1945. évi április hó 2-án.

dr. sz. Kun Béla sk.
dékánhelyettes

Tekintetes Jog- és Államtudományi Kar!

A hozzám intézett felhívásra az 1944/45 évről a következőket jelentem:

Az egyetem működése a szabályszerű időben, 1944. szeptember hó elején csak annyiban kezdődött meg, hogy a beiratkozások (elég gyéren) megindultak és vizsgálatok tartattak. Az előadások megkezdését azonban az egyetemi tanács október 23.-ára tűzte ki. Így a profeszszorok az alapvizsgái határidő eltelte után nagyjából nem is tartózkodtak Debrecenben, ahol semmi hivatalos dolguk nem volt és ahol viszont szeptember 15-től kezdve sűrű egymásutánban következtek a sok halálos eredményt okozott légitámadások.

Dr. Szontagh Vilmos az ezen évre szabályszerűen megválasztott dékán szeptember 1.-én átvette és vitte hivatalát. Október 5.-én közölte velem, hogy hivatalos feladatban a rectorral 7.-én Budapestre utazik és mintegy egy heti időtartamig ott marad, tehát, mivel dr. Szebhlo Zoltán prodékán a dékáni hivatal átadása után pihenni ment a városból, mint a kar legidősebb tagja, a szabályoknak megfelelően vegyem át a dékán helyettesítését. Erre készséggel vállalkoztam, mivel erősen elhatározott szándékom volt, hogy bármi történjék is, Debrecenben csak kifejezett parancsra hagyom el.

A dékáni hivatal vitelét október 9.-én csakugyan átvettem, de ekkor már a karnak egyetlen tagja sem volt itthon, sem a dékáni iroda egyetlen tisztviselője sem, az altiszteknek egyike is katonai katonai szolgálatot teljesített, így egyelőre valójában semmi feladatom sem volt.

Később a hazaérkezett prorectorral és a többi kar egy-egy dékánt helyettesítő tagjával igyekeztünk az egyetemi élet folytonosságát biztosítani. Befejeztük az első félévet és megkezdtük a másodikat, felkért előadók közreműködésével folytatva a munkát mindaddig, míg a kartársak számára – március végén – megnyílt a lehetőség a hazajövetelre.

Az ez időről a kar elé tett részletes jelentésemet, mely egyébként a karnak 1945 április 11.-én tartott – a visszatérés után első ülésének jegyzőkönyvéhez is csatolva van.

Ugyanezen ápril 11.-i ülésen a kar:

üdvözölte Kun Béla dékánhelyetteset abból az alkalomból, hogy 70. életévét 1944. november 8.-án betöltötte.

tudomásul vette, hogy a hazatért Flachbart Ernő, Sztehlo Zoltán, Szádeczky-Kardoss Tibor és Bozóky Ferenc professzorok a dékán előterjesztésére – halaszthatatlan közérdekből – az igazolás megtörténte előtt is működésre az engedélyt megkapták; hogy dr. Kun Béla tanár 1944. október 5.-én, közelgő 70.-ik születésnapjára tekintettel, nyugalmazása iránti kérelmét beadta, de az az akkori zavaros viszonyok miatt elkallódván, kérelmét az ideiglenes nemzeti kormány megalakulása után 1944. december 23.-án megismételte, mire a miniszter arra hívta fel, hogy tanári szolgálatát az egyetemi ügyek rendezéséig folytassa és a dékánhelyettesi szolgálatot is lássa el az igazolások megtörténtéig;

hogy a dékánhelyettes a kar működhetése érdekében az első félévben Blaskovits Zoltán, Fehértai Gyula, Miszti Károly, Pásztor József, Szabó Miklós, Tamássy Jenő, Zöld József és Máta Imre urakat, a második félévben Miszti Károly és Zöld József kivételével ugyanezeket, valamint Juhász Nagy Sándort előadókul kérte fel és ezek a munkát lekötelező készséggel és buzgósággal teljesítették, így a hallgatók félévet nem veszítettek;

kimondta, hogy a működési engedélyt megnyert professzorok mind saját tárgyuk ellátását azonnal átveszik, mind a szükséges helyettesítést ellátják, kivéve a politika tanszékét, melyre Juhász Nagy Sándort és a polgári perjogot, amelyre Blaskovits Zoltánt állította helyettesül;

intézkedett az üres és esetleg megüresedő tanszékek betöltésének előkészítésére;

kérte az egyetemi Tanácsot a diákjóléti intézmények működésének megindítására;

elismerését nyilvánította a kari altiszteknek, Fele Imrének és Papp Jánosnak, akik a dékánhelyettes jelentése szerint páratlan hűséggel, szorgalommal, kötelességükön felül is teljesítették szolgálatukat és ezzel lehetővé tették a magára maradt dékánhelyettesnek a kari működés fenntartását;

tudomásul vette, hogy az első félévben 261 rendes és 19 rendkívüli hallgató iratkozott be, a másikra pedig 172 rendes és 15 rendkívüli hallgató;

szomorúan vett tudomást az egyetem épületének, berendezésének nagymértékű pusztulásáról és az egyetem anyagi és szellemi javainak romlásáról;

felhívta a tanszékek ügyében kiküldött bizottságot, hogy a miniszter úr kívánságának megfelelően, a politikai tanszék betöltésére tegyen mielőbb javaslatot;

kérte az egyetemi tanácsot, hogy a bombázások miatt hajléktalanná vált egyetemi tanárok részére lakásról gondoskodni szíveskedjék;

felhívta Flachbart Ernő professzort, hogy a debreceni nemzeti bizottság 1945. március 22.-i ülésén hozott és az egyetemmel kedvezőtlen módon foglalkozó, karunkhoz is megküldött határozatára vonatkozóan javaslatot tegyen a karnak.

Az 1945. április 27.-i ülésen tudomásul vette azon, a dékánhelyettes előterjesztésére tett miniszteri rendelkezést, hogy a háborús akadályokra tekintettel, márciusi határidőben is lehessen teljes alapvizsgát tenni januári hatállyal;

tárgyalta Flachbart Ernőnek a nemzeti bizottság egyetemet érintő határozatára vonatkozó előterjesztését és azt elfogadván, intézkedés végett áttette az egyetemi Tanácshoz, valamint megküldte a többi egyetemi karnak és ezzel kapcsolatban kifejezte azt a kívánságát, hogy az egyetemi tanárok igazolási ügyében mielőbb hozzanak határozatot;

előterjesztést tett a két kari altsízt soronkívül előléptetése iránt;

A május 14.-i ülésen tudomásul vette a sürgősnek jelzett politikai tanszék betöltése ügyében tett jelentést, mely szerint a bizottság a munkálatát rövidesen befejezi;

tudomásul vette a dékánhelyettes jelentését a még haza nem érkezett professzorok hollétééről;

tárgyalta Kun Béla (harmadízben beadott) nyugdíjazási kérelmét és egyhangúlag kérte a kormányt nevezettnek a szolgálatban visszatartására.

A május 30.-án tartott ülésben a jog- és államtudományi karnak a nők előtti megnyitását pártolta;

felterjesztést tett az egyetemi Tanácshoz az ú.n. egyetemi intéző-bizottság mivoltának meghatározása iránt;

javaslatról gondoskodott a háborúból visszatérő egyetemi hallgatók részére adható tanulmányi kedvezmények tárgyában;

a politikai tanszékre dr. Juhász Nagy Sándor meghívását kimondta;

Blaskovits Zoltán törvényszéki bírót elméleti közgazdaságtanból magántanári képesítésre admittálta.

A július 7.-i ülésen a hazaérkezett és működési engedélyt szintén megnyert Szontagh Vilmos is már részt vett;

a kar ezen az ülésen jövő évi dékánná Flachbart Ernőt, prodekánná Kun Bélát választotta meg;

a diákjóléti bizottságba tagokul Bozóky Ferenc és Sztehlo Zoltán, a könyvtári bizottságba Flachbart Ernő és Szontagh Vilmos professzorokat választotta;

csatlakozott a teológiai kar határozatához és kifejezte azt a kívánságát, hogy az új egyetemi Tanács 1945. szeptember 1.-én mindenesetre megkezdje működését;

foglalkozott a bölcsészeti karnak a prorektor nemzeti bizottságban tett nyilatkozatára vonatkozó határozatával;

A július 28.-i ülésén megállapította a kar, hogy Zachár Gyula professzor 70-ik életévét 1945. július hóban betöltvén, – minthogy szolgálatban visszatartása iránt rendelkezés nem történt –, nyugalmába helyezendő lesz és így a kar a magánjogi tanszéket megüresedettnek tekinti, annak betöltése iránt javaslatot kér;

ennek alapján a bizottság javaslatára a magánjogi tanszékre Szász István, s a kereskedelmi jogi tanszékre pedig Dezső Gyula meghívását mondta ki;

Dr. Novák Istvánt egyházjogból magántanári képesítésre admittálta;

a debreceni nemzeti bizottságnak az egyetemet érintő nyilatkozataival kapcsolatban a prorektor magatartását illetően április 27.-én hozott határozatát, a kívánt nyilatkozat meg nem tétele miatt változatlanul fenntartotta.

Megemlítem még, hogy az egyetemi év vége előtt megérkezett Juhász Nagy Sándornak a politikai tanszékre kinevezése, akivel így 7-re nőtt a karon tényleg működő professzorok száma. Betegsége miatt egész éven át szabadságon volt Miskolcon Hacker Ervin; nem tudott még hazatérni Bacsó Jenő; Baranyai Béla pedig (később teljesen megerősített) híradás szerint, Berlinben légi támadás áldozata lett, – ott meghalt. A dékáni iroda hivatali személyzete a második félév folyamán hazaérkezett és működését megkezdte.

Az igazolási eljárások karunkon nagyobb nehézség nélkül lefolytak és általában jól fejeződtek be.

Fogadja a Tekintetes Kar kiváló tiszteletem nyilvánítását.

Debrecen, 1946. november 25.

sz. Kun Béla s.k.

az 1944/45 év volt dékán helyettese

c.) (az) Orvosi kar beszámoló jelentése hiányzik

d.) Bölcsészettudományi kar

Kivonat

a debreceni tudományegyetem Bölcsészettudományi kara 1945. évi ápr. hó 19.-én tartott III. rendes ülésének jegyzőkönyvéből.

1. szám

Dékán az ülést megnyitva üdvözli a Kar tagjait, örömének adván kifejezést afelett, hogy a vörös hadsereg győzelmes előrehaladása következtében a Kar tagjai legnagyobb része viszatérhetett Debrecenbe, a következő előterjesztést teszi:

„Tekintetes Kar! A szeptemberben tartott kari ülés óta történekről a következő jelentést teszem: Az egyetem ünnepélyes megnyitása után megkezdett előadásokat október első felében folytattuk mindaddig, amíg egyrészt a folytonos ágyúzás, másrészt az időjárás kellemetlensége miatt beszüntetnünk nem kellett. Minthogy ugyanis a németek elfoglalva tartották a központi épületet, előadásainkat csak az ásványtani tanteremben lehetett tartani, amely azonban ablaktalan és nagyon hideg volt, vagy pedig azt a módot választani, hogy azzal a néhány hallgatóval, aki előadásra eljött, az egyetem környékén sétálva tartsunk órákat, amely utóbbi a nagy esőzések idején lehetetlenné vált.

Október 16.-án Bodnár János prorektor az egyetem Debrecenben található tanárait, a klinikák és az egyetemi hivatalok vezetőit értekezletre hívta össze, amely már nagyon közeli ágyúörgés hangja mellett folyt le. Az értekezleten kitűnt, hogy az egyetem tanári karából mindössze nyolcan vagyunk Debrecenben (Erdős Károly, Kun Béla, Bodnár János, Verzár Gyula, Sántha Kálmán, Szalay Sándor, Tankó Béla, és én), aminek következtében gondoskodni kellett az egyetem további vezetéséről. Az értekezlet úgy határozott, hogy a prorektor elnöksége alatt a Szervezeti Szabályzatnak megfelelően az egyes karok rangidős professzorai legyenek a dékánhelyettesek, illetőleg, miután Verzár Gyula és Tankó Béla fölmentésüket kérték, az orvosi kar dékánhelyettese Sántha Kálmán, a bölcsészeti karé pedig én legyek. Az előadások folytatását az értekezlet szükségesnek mondta ki, mihelyt az lehetővé válik és gondoskodott arról, miképpen kaphassák továbbra is fizetésüket az itt maradt tanárok és alkalmazottak.

Az oroszok bevonulása után az orosz parancsnokság a prorektorra utasította, hogy az egyetemi előadásokat a legrövidebb idő alatt kezdjük meg. Ennek megfelelően a prorektor november 8-án hirdetményt bocsájtott ki, hogy jelentkezzenek azok a hallgatók, akik abban a helyzetben vannak, hogy tényleg el tudnak járni az egyetemi előadásokra, amelyek megkezdését november derekára terveztük.

Szerencsére a németek kivonulása után a Tanárképzőintézet helyiségei eléggé rendben maradtak meg, annak következtében lehető volt az, hogy a három kar előadásait a Tanárképző helyiségeiben tartsuk meg. Minthogy pedig Tankó professzorral együtt csak ketten maradtunk itt a kar tagjai közül igyekeztem az eltávozott kollégák helyébe szakelőadókat megnyerni, ami sikerült is és így november 8-ára össze volt állítva tanrendünk a Tanács azon határozatának megfelelően, hogy az októberben félbehagyott előadásokat folytatjuk tovább, és csak annyi és olyan előadást tartsunk, amennyi és amilyen a vizsgálatok letevéséhez feltétlenül szükségesek. November 11.-én az orosz városparancsnok meglátogatta az egyetemet és azt kívánta, hogy a legrövidebb idő alatt kezdjük meg az előadásokat. Mondtam neki, hogy az a mi szándékunk is, a tanrendünk is készen van, azonban nem tudjuk nincs-e írásbeli engedélyre szükség az orosz parancsnokságtól az előadások megkezdésére? Erre elkérte az előadások jegyzékét, átnézte és azután sajátkezűleg ráírta az engedélyt azzal az utasítással, hogy másnap menjünk be a parancsnokságra és pecsételtessük le. Szerencsétlenségünkre a városparancsnok akkor nem volt hivatalában és így az akta egy másik tiszttel, egy tábornok kezébe került, aki azt a szóbeli utasítást adta, hogy ne kezdjük meg az előadásokat, ellenben a városparancsnok szolgálatot tevő tisztje annak rendje és módja szerint ráette a hivatalos pecsétet a városparancsnok engedélyére. A Tanácsot ezekről informálva abban maradtunk, hogy magánúton próbálunk érdeklődni az iránt, kinek a rendelkezése érvényes, az alacsonyabb rangú városparancsnoké, vagy a magasabb rangú tábornoké, midőn közben ezt a kérdést szerencsésen megoldotta az a véletlen, hogy a tábornok a városból eltávozott és ennek folytán helyiségeinknek kályhával való felszerelése, továbbá tüzelőanyag beszerzése után, november végén megkezdhetjük volna az előadásokat. Sajnos a Gazdasági Hivatal nem volt abban a helyzetben, hogy a rábízott munkát gyorsan elvégezze, minek

folytán az előadások megkezdésének időpontja nagy sajnálatunkra kitolódott, pedig közben az orosz megyei parancsnok is járt az egyetemen és ő is sürgette az előadások megkezdését, ígéretet tevén, hogy mindent elkövet könyvtáraink anyagának megőrzésére.

Ilyen előzmények után kezdtük meg végre december 11.-én az előadásokat, egyelőre úgy, hogy fűteni nem tudtunk, azonban hallgatóink ennek ellenére rendesen eljártak az előadásokra. Az első félévben összesen 58 hallgatónk volt, jóval több, mint amennyire számítottunk. A Tanács határozata folytán az I. félévi előadások az egész rövid karácsonyi szünet kivételével január 31.-ig tartottak, a kollokviumok és vizsgák február 1-14 között voltak, a második félévre való beiratkozások pedig február 21-28-ig.

A kar előadóit 1945. február 2.-ára értekezletre hívtam össze, amikor is arról tárgyaltunk, hogy kiket és milyen előadások tartására kérjünk fel. A Tanács újabb határozatának megfelelően, szinte változatlanul vettük át az első félév tanrendjét, kimondva mégis azt, hogy igyekeznünk kell a tisztán vizsgálati szempontokból fontos előadásokon kívül mielőbb egyetemi célú előadásokat is tartani és a szemináriumok használatát mielőbb lehetővé tenni. Minthogy pedig a szemináriumok használata nélkül disszertációk és házi szakdolgozatok elkészítése lehetetlen, viszont a szóbeli vizsgálatra hallgatóink készülhetnek, arra kértük a VKM.-t, engedje meg, hogy a doktori szigorlatot és a tanári szakvizsgálat szóbeli részét hallgatóink a II. félév folyamán letehessék, anélkül, hogy disszertációjukat, illetőleg házi dolgozatukat a szóbeli vizsgálat előtt benyújthassák, de mégis azzal a kötelezettséggel, hogy ha 1945 szeptember havában ennek a kötelezettségüknek eleget nem tesznek, szóbeli vizsgálatuk is érvényét veszti. Sajnos a VKM. e kérdésben még a mai napig sem döntött, minek folytán hallgatóink nem tudják magukat mihez tartani. A vizsgálatokra nézve egy, a jogi karral kapcsolatban kiadott miniszteri rendelet alapján azt határozta el a Tanács, hogy a szigorlatokat, illetőleg szóbeli vizsgálatokat azok tartásáért, akik a hallgatóknak előadnak. Ezt a határozatot az államtitkár úr szóbelileg tudomásul vette és így a V.K.M. a Tanárvizsgáló bizottságot egyelőre nem alakította újra.

Március 1-én megkezdődtek a második félévi előadások, amelyek egy részét a V.K.M. határozatából már a kar Debrecenbe visszatért tagjai vették át.

Tudomásul szolgál.

A kivonat hitelül:

Debrecen, 1946 március 19.

dr. Kardhordó Sándor
egyet. s. titkár.